

STRATEGI FÖR SKOLANS ARBETE KRING ELEVER I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

Utgångspunkten för skolans arbete är de nationella målen i skollagen, läroplanerna och kursplanerna. Där föreskrivs att hänsyn alltid ska tas till elever i behov av särskilt stöd.

Kommunfullmäktige har fastställt avgörande inriktningar för barn och utbildnings verksamhet som en del av målstyrningen ”Fyren” i kommunen. De avgörande inriktningar som ska präglade all verksamhet är:

- Ett systematiskt kvalitetsarbete och kunskapsbyggande med aktiv vardagsreflektion och lärande hos individer och grupper leder till god kvalitet och måluppfyllelse
- Brukares inflytande och delaktighet främjas av personalens öppna och professionella förhållningssätt
- Ökad samverkan inom alla områden leder till ökad samsyn, bättre service och mer effektivt utnyttjande av resurser
- Varje individ möts på sin utvecklingsnivå och alla beslut utgår från ett tydligt barnperspektiv

Skolans skyldighet att ge särskilt stöd är nära förbundet med kravet att utbildningen ska vara likvärdig. Detta innebär att alla elever ska ges lika möjligheter att nå de uppställda kunskapsmålen. För att uppfylla kravet på likvärdig utbildning krävs att hänsyn tas till elevens olika förutsättningar och behov.

För att förverkliga detta krävs insatser inom många områden.

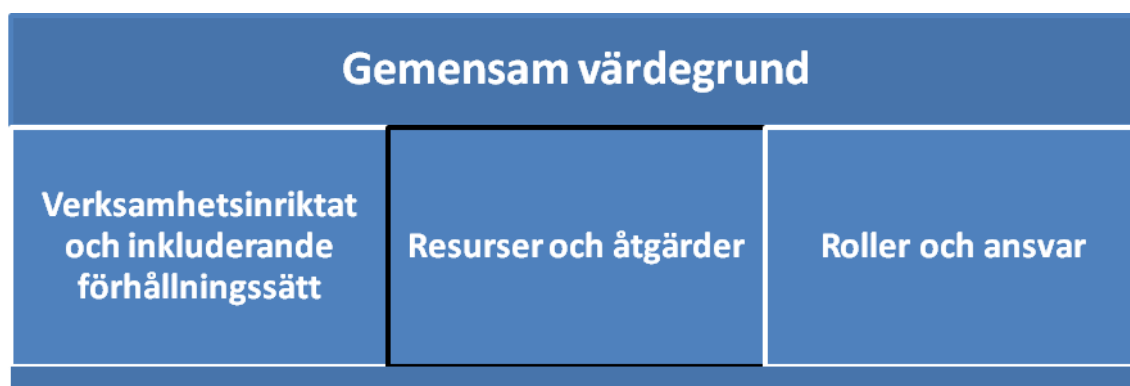
Syfte

För att uppnå en hög kvalitet och effektivitet i planering, genomförande och uppföljning av arbetet kring elever i behov av särskilt stöd där alla strävar åt samma håll, med samma mål behövs en strategi. Syftet med denna strategi är att skapa en gemensam grund för hur den dagliga verksamheten ska organiseras och genomföras samt hur resurser ska fördelas för elever i behov av särskilt stöd. Strategin ska hjälpa oss förverkliga visionen för arbetet kring särskilt stöd:

Alla elever utvecklas efter sina förutsättningar och uppnår skolans mål

Sammanfattning

Grunderna för strategin är ett verksamhetsinriktat och inkluderande förhållningssätt, roller och ansvar samt resurser och åtgärder. Dessa tre grunder måste utgå från en gemensam värdegrund.

Figur 1: Strategins grundläggande förutsättningar

Hjo kommuns strategi för skolans arbete kring elever med behov av särskilt stöd utgår från den gemensamma värdegrund som ska genomsyra hela skolans verksamhet, och vars nyckelbegrepp är lika tillgång, likvärdighet, utveckling och ansvar, hänsyn till elever med behov av särskilt stöd och grundläggande demokratiska värderingar.

Ett verksamhetsinriktat förhållningssätt leder till att hela den verksamhet som en elev befinner sig i analyseras och utvärderas för att uppnå bästa resultat.

Utifrån denna värdegrund och förhållningssätt blir det vardagliga arbetet och reflektioner kring detta i framför allt arbetslag det allra viktigaste medlet för att hjälpa elever att uppnå mål. Ibland behövs andra medel för att uppnå önskat resultat, och då följer man åtgärdskedjan som presenteras i Figur 4 och 5.

En tydlig fördelning av roller och ansvar möjliggör ett fungerande samspel som håller den gemensamma värdegrunden levande.

Strategin sammanfattas i Figur 2 nedan.

Figur 2: Sammanfattning av strategi

Värdegrund

Värdegrundsarbete handlar om att skolan ska gestalta och förmedla samt hos eleverna förankra den värdegrund som kommer till uttryck i skollagen, läroplanerna för förskola och grundskola. Dessa samt FN:s barnkonvention skall vara vägledande för arbetet och kan exemplifieras med följande citat ur skollagen:

2 § Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet.

Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd.

Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Att denna värdegrund upprätthålls och lever i vardagen är den viktigaste förutsättningen för elevers möjlighet till lärande och målpuppfyllelse.

Verksamhetsinriktat och inkluderande förhållningssätt

Ett verksamhetsinriktat och inkluderande förhållningssätt ser elevens problem som något som uppstår i elevens möte med den omgivande miljön.

Analyser av åtgärdsprogram och elevvårdssamtal visar att skolor ofta uttrycker en individinriktad förståelse av elevers svårigheter. Detta synsätt förlägger orsaken till problemet hos individen. Senare års forskning och utvärdering visar istället på behovet av en kartläggning av själva verksamheten som barnet befinner sig i.

Följande frågor skall fokuseras på:

- Hur ser inlärningssituationen ut för eleven?
- Vilka kompetenser har eleven?
- Vad i verksamheten bidrar till denna kompetens?
- Vad är nästa steg?
- Hur kan verksamheten stödja denna positiva process?¹

Verksamheten skall präglas av ett inkluderande förhållningssätt där alla har möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar. Alla ska kunna känna att man är viktig och får bidra till den sociala och lärande gemenskapen. Detta ställer stora krav på skolans förmåga att inom

¹ I Skolverkets skrift, Särskilt stöd i grundskolan - en sammanställning av senare års forskning och utvärdering, belyser man vilka faktorer i den ordinarie undervisningen som är av betydelse för elevers studieresultat.

den enskilda klassens ram och den lärande gemenskapen differentiera undervisningen så att varje elev får möjlighet att vara i sin närmsta utvecklingszon.

Den pedagogiska verksamheten ska ge förutsättningar för barnens och elevernas kontinuerliga lärande och erbjuda en god miljö för deras personliga utveckling – den röda tråden – från förskola och genom hela grundskolan.

Arbetet med barn i svårigheter ställer stora krav på en förmåga inom organisationen att kritiskt granska den egna verksamheten samt utifrån denna granskning gemensamt arbeta för att vidareutveckla förhållningssätt och arbetsformer som stödjer eleverna i deras utveckling.

För att lyckas med detta behöver arbetslagen kompetensförstärkning i form av personal med specialpedagogisk kompetens som aktivt kan jobba med såväl elever som personal i ett förbättringsarbete.

Roller och ansvar

En gemensam bild av varandras roller och ansvar är en förutsättning för det samspel i verksamheten som möjliggör att den gemensamma värdegrunden hålls levande i vardagen.

För att det verksamhetsinriktade och inkluderande förhållningssättet skall få genomslag i praktiken krävs att alla som är aktiva i verksamheten har tydliga roller och ansvar, och har samma bild av varandras roller och ansvar

Elevens ansvar

För att eleverna skall utvecklas harmoniskt i skolan krävs att alla vuxna samverkar med elevens bästa i tankarna. Eleven har också själv ett ansvar att delta aktivt utifrån sin förmåga i det sammanhang som eleven befinner sig.

Skolan skall sträva efter att varje elev

- *tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö*
- *successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan och*
- *har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former.*

Lpo 94

Lärares ansvar

Lärare är den största resursen för att alla barn skall nå goda resultat i skola och förskola. Lärares huvuduppgift är att utveckla elevers kunskaper, normer och värden som finns i läroplaner och kursplaner. Läraren har ansvar för att:

- omsätta uppdraget didaktiskt för att möta alla barns behov och skapa inkludering,
- samverka med elever, föräldrar, kollegor och ledning,
- följa elevers läroprocesser och kunna dokumentera dessa i skriftliga omdömen och formulera mål i närmaste utvecklingszonen tillsammans med elever och vårdnadshavare i individuella utvecklingsplaner,
- för elever som inte når målen lyfta detta med vårdnadshavare och arbetslag för att utreda vilka behov eleven har,
- upprätta åtgärdsprogram, samt
- tillsammans med rektor och kollegor i arbetslaget reflektera över den egna verksamheten

Arbetslagets ansvar

Alla lärare i Hjo arbetar i arbetslag för att bäst kunna möta elevernas behov. Om det framkommer från elev, lärare eller förälder att det är svårigheter att nå målen skall detta alltid lyftas i arbetslaget. I arbetslaget finns kollegor och lärledare som tillsammans reflekterar, problematiserar runt sitt arbetssätt med eleverna för att tillsammans bättre möta alla elevers behov. Arbetslaget har ett särskilt ansvar för att de resurser som finns inom arbetslaget kommer de elever till godo som bäst behöver det.

Elevhälsans ansvar

Elevhälsans tvärvetenskapliga kompetens gör att behoven hos eleven kan ses ur ett vidare perspektiv. Elevhälsan har ett särskilt ansvar att

- tillsammans med rektor utveckla och leda verksamheten för att bättre möta elevens behov
- ge handledning och stöd till lärare/arbetslag
- kartlägga verksamheten, undanröja hinder i elevens skolmiljö och belysa elevens behov
- delta i arbetet att höja skolans kompetens runt olika behov
- arbeta åtgärdande utifrån behov av specifikt stöd

Resurspedagogers och Elevassistenters ansvar

Resurspedagoger och elevassistenter ingår i organisationen för stöd för tidsbegränsade insatser utifrån elevers behov, och jobbar på ett direkt sätt med att möjliggöra att varje elev får vara i sin närmsta utvecklingszon inom den enskilda klassens ram.

Resurspedagoger ansvarar för att:

- stödja i utvecklandet mot en flexibilitet och differentiering av undervisningen

Elevassistenter ansvarar för att:

- utifrån elevens behov av stöd i åtgärdsprogram vara ett kompensatoriskt stöd för elevens funktionsnedsättning

Rektors ansvar

Det yttersta ansvaret för arbetet har alltid rektor.

”Rektor har ansvar för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevvårdsverksamheten utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver”.

Lpo 94

Som verksamhetsansvarig har rektor ett särskilt ansvar för att:

- Sätta igång processer och avsluta processer
- Hålla värdegrund – kompass
- Se till att åtgärder som behövs genomförs
- Ge rätt förutsättningar för verksamhetsutveckling
- Ansvara för verksamhet och utvärdera insatser

En arbetsprocess bör alltid startas om man upptäcker att en elev har svårigheter att nå målen. Rektor har ansvar för att processen kommer igång och att ett åtgärdsprogram upprättas. Den 1

juli 2006 kom nya bestämmelser som särskilt betonar hur viktigt det är att utreda vilka behov som finns.

”Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, skall rektor se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd, skall rektor se till att ett åtgärdsprogram upprättas. Av programmet skall det framgå vilka behoven är, hur de skall tillgodoses samt hur åtgärderna skall följas upp och utvärderas.”

Lpo 94

Resurschefens ansvar

Om det efter upprättandet av åtgärdsprogram framkommer att eleven har behov av särskilt stöd, som inte kan tillgodoses inom de befintliga resurser som finns på enheten skall behovet lyftas till kommunens resurschef. I Hjo kommun finns centralt placerade resurser som skall fördelas efter behov. Detta för att skolan skall bli så likvärdig för alla elever som möjligt. Detta görs när olika åtgärder har provats och verksamheten har gjort sitt yttersta för att försöka möta elevens behov utan att det gett tillräckliga resultat.

”Särskilt stöd skall ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör.”

5 kap. grf

Resurschef ansvarar för att:

- samverka med de aktörer som finns i och utanför verksamheten,
- leda utveckling av särskilt stöd och Resursenhetens stödverksamheter,
- stöd i kommunen utvecklas utifrån behov av likvärdig skola,
- ta beslut om stöd från Resursenheten i samråd med berörd rektor på enheten och utifrån befintligt åtgärdsprogram,
- i samverkan med rektor styra och leda verksamheten runt elev utifrån upprättat åtgärdsprogram, där extra behov finns av tydligt stöd och samverkan,
- ta beslut om stöd i Särskild Undervisningsgrupp,
- ta beslut om mottagande i Särskola
- samordna nätverksmöten.

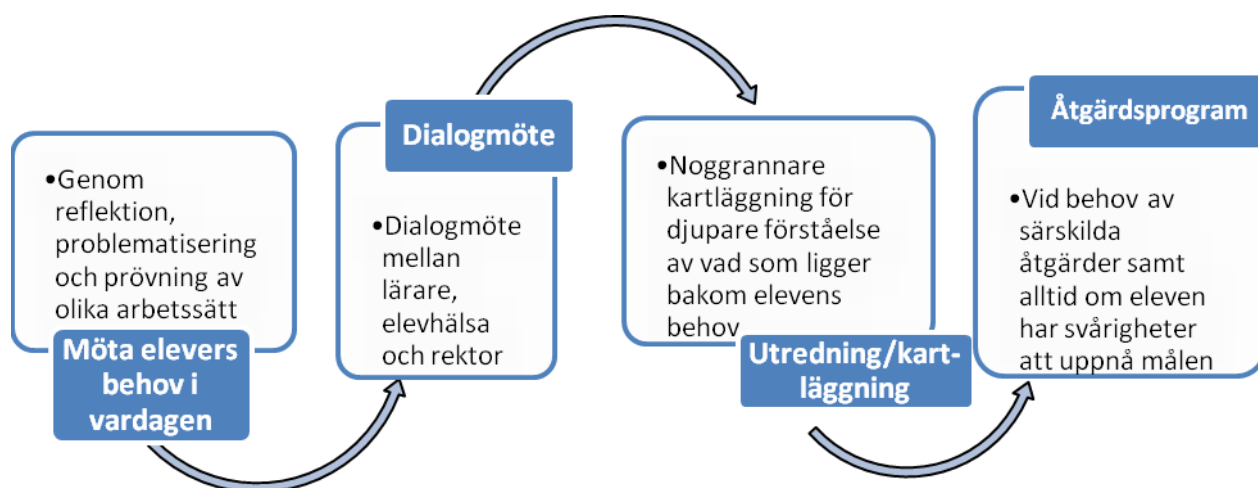
Åtgärder och resurser

Alla elever ska trivas och lyckas i sin klass/grupp och få det stöd de behöver

Hur jobbar man då praktiskt med att levandehålla värdegrunden, det verksamhetsinriktade förhållningssättet och att säkerställa att det man ansvarar för faktiskt genomförs?

I figur 3 nedan beskrivs åtgärder för elever med behov av särskilt stöd. En god generell verksamhet med barnperspektiv är grunden i vårt gemensamma arbete. Utifrån politiska inriktningar både kommunalt och regionalt bedrivs olika förebyggande arbeten. Allt för att skapa en gynnsam miljö för våra elevers hela utveckling. D v s det första stadiet - *att möta elevers behov i vardagen*.

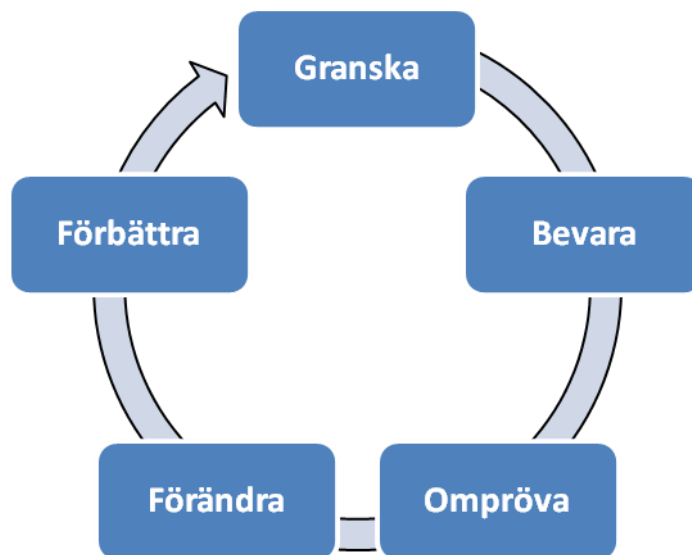
Om inte önskat resultat uppnås går man vidare till nästa stadie enligt figuren nedan. I varje stadie kan önskat resultat uppnås och med ny kunskap går man då tillbaka till att möta elevers behov i vardagen. Om inte önskat resultat uppnås fortsätter man till nästa stadie.

Figur 3: Åtgärder för elever med behov av särskilt stöd

Möta elevers behov i vardagen

I arbetslaget finns gemensamma resurser för att möta elevernas behov. Samtliga enheter ska jobba med utveckling av verksamheten genom lärande samtal i personalgrupper. Vid dessa ska det egna vardagsarbetet problematiseras och utvecklingsbehov definieras. En ökad och fördjupad gemensam förståelse av uppdraget är en av målsättningarna för dessa samtal. Lärgrupper bildas som tar sig an specifika lärområden. Samtalen förs enligt följande princip:

Figur 4: Process för lärande samtal kring utvald del av vardagsarbetet

Genom att man reflekterar, problematiserar och provar olika arbetssätt med eleverna utvecklas arbetet således systematiskt för att man tillsammans skall bli bättre på att möta alla elevers behov. Man utgår här ifrån de frågor som definierades i avsnittet om förhållningssätt (s 4-5). Ofta uppnås önskade resultat redan på detta stadie.

Dialogmöte

Dialogmöte är ett möte mellan lärare, elevhälsan och rektor där man söker en djupare förståelse av verksamheten runt eleven, vilka behoven är och vilka tidigare åtgärder man prövat. Resultatet av mötet kan leda till att man återvänder till arbetslaget för att fortsätta utvecklingen i sin verksamhet, kartläggning av verksamheten eller annat stöd som behövs.

Utredning/kartläggning

Utredning/Kartläggning skall alltid göras om behov finns av djupare förståelse av vad som ligger bakom elevens behov. Rektor skall se till att det görs. Den kan göras av pedagoger och/eller Elevhälsan.

”Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, skall rektor se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd, skall rektor se till att ett åtgärdsprogram upprättas. Av programmet skall det framgå vilka behoven är, hur de skall tillgodoses samt hur åtgärder skall följas upp och utvärderas.”

5 kap. Grf.

Efter en fördjupad kartläggning kan arbetet med åtgärdsprogram förfinas och utvecklas i ett fortsatt arbete. Forskning visar (L.Onsjö 2008) att om åtgärdsprogram skall fungera krävs det att det är ett levande dokument som alla förstår och ett dokument som ständigt utvecklas.

Åtgärdsprogram

Om det finns behov av särskilda åtgärder skall behovet utredas och ett åtgärdsprogram upprättas.

Ett åtgärdsprogram skall alltid upprättas om det framkommer att eleven har svårigheter att nå målen. Pedagoger, föräldrar och elev skall alltid vara delaktiga i upprättandet av ett åtgärdsprogram.

Figur 5: Utredning och kartläggning samt upprättande och uppföljning av åtgärdsprogram

Stödinsatser

Elevhälsa

Hos elevhälsan finns medicinsk, psykologisk, psykosocial och specialpedagogisk kompetens. Om det framkommer att elev inte når målen skall en utredning göras. Detta kan elevhälsan med sina kompetenser vara behjälpliga i. Elevhälsan kan handleda enskild eller grupp av personal runt ett elevärende. Personal i elevhälsan kan även göra insatser som en del av ett åtgärdsprogram

Extra resurser

Resurspedagoger, Elevassistenter

Om det genom utredning framkommer att eleven har behov av särskilt stöd, som inte kan tillgodoses inom de befintliga resurser som finns på enheten skall behovet lyftas till kommunens resurschef. Centralt placerade resurser fördelas efter behov. Detta för att skolan skall bli så likvärdig för alla elever som möjligt. Detta görs när olika åtgärder har provats och verksamheten har gjorts sitt yttersta för att försöka möta elevens behov utan att det gett tillräckliga resultat. Behov lyfts i Dialogmöten till rektor och till Resurschef. Behovet skall finnas med i åtgärdsprogram och alltid vara tidsbegränsat.

Läspedagogiskt stöd i år 1-3

För elever som behöver förstärkt stöd i sin läsutveckling kan intensivträning ges under 6-8 veckor. Insatsen planeras tillsammans med ordinarie pedagoger och specialpedagog. Insatsen genomförs av en Resurspedagog med fördjupad kompetens i läs- och skrivsvårigheter.

Särskild undervisningsgrupp SU

Ibland kan det finnas behov av mindre undervisningsgrupp. Detta skall vara en åtgärd när den ordinarie miljön inte ger eleven en likvärdig undervisning och särskilda insatser är nödvändiga. Det kan bero på ett funktionshinder eller en krisperiod i elevens liv. Ett åtgärdsprogram skall alltid vara underlag för en sådan insats och skall vara tidsbegränsat. Beslut om undervisning i liten grupp skall fattas av resurschef.

Särskola

Särskola är en egen skolform och finns i kommunen för de elever som inte kan nå grundskolans mål på grund av intellektuella svårigheter och/eller Autism. Elever som har behov av denna skolform ansöker om det. Utredningar av elevens behov görs medicinskt, psykologiskt och pedagogiskt. Ibland kan även en social utredning göras om behov finns.

Hjomodellen Nätverksmöten

För en del elever finns en samarbetsmodell som sätter barnet och familjen i centrum. Vår erfarenhet är att barn alltid gynnas när de vuxna i barnets omgivning samverkar utifrån barnets behov. Då hålls resursmöten utifrån en given struktur i en positiv anda där barnets styrkor och förmågor lyfts fram för att hitta nya möjligheter att gå vidare.